

İLETİŞİM STRATEJİSİ İÇİN SAHA

ARAŞTIRMASI

**Çocuk ve Gençlerin
Yaşam Hakkı İhlallerine
Bütüncül Bir Yaklaşım
Projesi**

Dissensus
research

Adalet İyileştirir: Çocuk ve Gençlerin Yaşam Hakkı İhlallerine Bütüncül Bir Yaklaşım Projesi

İletişim Stratejisine Yönelik
Saha Araştırması
Raporu Özeti

Mart 2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
ARAŞTIRMA HAKKINDA	4
ÖZET	5
1. SİYASAL İKLİM VE DARALAN KONUŞMA ZEMİNİ	10
Kutuplaşmanın gündelik hayatta aldığı biçim	
Otosansürün toplumsal ve ilişkisel kaynakları	
Duygusal iklim: öfke, tedirginlik, yılgınlık	
2. AYRIMCILIK BİÇİMLERİ VE KÜRT MESELESİ	15
Kürt meselesinin kamusal görünürlüğünün daralması	
Adlandırma: muğlak, dolaylı ve savunmacı	
Evrensel insan hakları dili: imkan ve sınırlar	
Çözüm arzusu ve sınırlı ortaklaşma	
3. "YAŞAM HAKKI İHLALİ" İFADESİNİN ANLAM YELPAZESİ	19
Kavramın yarattığı belirsizlik	
Yaşam hakkı ihlallerine ilişkin somut vakalar	
4. HATIRLAMA(MA) VE BİLME(ME) BİÇİMLERİ	22
Hafıza sahasının parçalı ve hiyerarşik yapısı	
Medya dolaşımı ve simgeselleşme	
Hafızanın coğrafyası	
Hatırlamanın dereceleri	
Bilmemeyi tercih etme ve duyarsızlaşma	
5. ADALET, CEZASIZLIK VE BİLGİYLE KURULAN İLİŞKİ	27
Adaletin sağlandığına dair inancın zayıflığı	
Cezasızlık algısı	
Kamuoyu baskısının gerekliliği ve sınırları	
6. KAMUSALLAŞTIRMA VE İLETİŞİM STRATEJİSİ İÇİN ÇERÇEVE	31

ARAŞTIRMA HAKKINDA

Bu alıŐma "Adalet İyileştirir: ocuk ve Gençlerin Yaşam Hakkı İhlallerine Bütüncül Bir Yaklaşım Projesi" kapsamında, Türkiye'de çocuklar ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerinin kamuoyunda nasıl algılandığını, hangi vakaların hatırlandığını, hangilerinin görünmezleŐtiğini ve bu alanda nasıl bir iletişim stratejisi geliŐtirilebileceğini anlamak amacıyla Dissensus Araştırma tarafından yürütülmüŐ niteliksel bir saha araŐtırmadır.

Saha araştırması Aralık 2023 – Őubat 2024 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, İzmir ve Mersin'de gerçekleŐtirilmiŐ, bu dört kentte toplam 36 derinlemesine görüŐmede 42 kiŐiyle yüz yüze görüŐülmüŐ, ayrıca İstanbul ve Ankara'da iki odak grup yapılmıŐtır. Araştırmanın saha tasarımı, öncesinde yürütölen sosyal medya incelemesiyle desteklenmiŐ; bu kapsamda EkŐi Sözlük ve X'te (Twitter) farklı baŐlıklara ve konulara dair yapılmıŐ paylaŐımlar incelenerek hem görüŐmeci profilleri hem de görüşme soruları ŐekillendirilmiŐtir.

GörüŐmecilere erişim süreci amaçlı örnekleme ile kartopu tekniğinin birlikte kullanıldığı bir saha tasarıma dayanmaktadır. Farklı kültörel, mesleki, siyasal, yerel ve gündelik ilişki ağları vasıtasıyla; farklı sosyoekonomik sınıfsal konumlara, yaŐ gruplarına, eğitim düzeylerine ve siyasal eğilimlere sahip kiŐilerle görüŐülmüŐtür.

Bu rapor, saha araştırması bulgularının geniş bir özetini sunmaktadır. Saha araŐtırmasının yapıldığı dönemin siyasal ve toplumsal koşullarının 2024 sonrası geliŐmelerin ortaya çıkardığı günümüz koŐullarından farklı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bu bağlamda, araştırma bulguları üretildiği dönemin siyasal ve toplumsal iklimini yansıtmakla birlikte, bugünün tartıŐmalarına da ıŐık tutabilir. Bu nedenle, araştırma bulgularını, hem 2024'ten bugüne uluslararası alanda yaşanan çok boyutlu dönüŐümlerin hem de Türkiye'de yakın dönemde yaşanan siyasal geliŐmelerin etkilerini göz ardı etmeden tarihsel Şekilde değerlendirmek yerinde olacaktır.

Çalışma, Türkiye'nin siyasal-kültürel iklimi, ayrımcılık biçimleri, yaşam hakkı ihlallerinin anlam dünyası, hatırlama ve unutma rejimleri, adalet algısı, bilgiyle kurulan ilişki ve kamusallaştırma araçları gibi başlıklar üzerinden, özellikle hak savunuculuğu, kamuoyu iletişimi ve stratejik savunuculuk alanlarında kullanılabilecek kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

ÖZET

- Bu araştırma, Türkiye'de çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerinin toplum tarafından nasıl algılandığını ele almaktadır. Hangi olayların kamuoyunda ve hafızalarda yer edip hangilerinin görmezden gelindiğine veya unutulduğuna, ve bu ayrımın arkasındaki siyasi, kültürel ve duygusal dinamiklere odaklanmaktadır.
- Saha görüşmeleri, odak grup çalışmaları ve sosyal medya incelemelerine dayanan çalışma, insanların çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerine verdiği tepkilerin sadece konudan "haberdar olmalarıyla" açıklanamayacağını ortaya koymaktadır. Asıl mesele, bu ihlallerin kamuoyunda ne şekilde ifade edildiği, medyada nasıl yer bulduğu, hangi duygularla karşılandığı ve toplumsal alanda ne kadar konuşulabildiği ile ilgilidir.
- Görüşmelerde öne çıkan kutuplaşma, güvensizlik, nefret söylemi, yorgunluk ve kişinin kendini sansürlemesi (otosansür) gibi sorunlar, sadece siyasi fikir ayrılıklarını değil, toplumun içindeki genel ruh hâlini yansıtmaktadır. İnsanlar genellikle sadece kendilerine yakın hissettikleri çevrelerde konuşabildiklerini belirtmekte, farklı toplumsal gruplarla iletişime geçmek ise etiketlenmeye, taraf seçme baskısına maruz kalmaya veya tartışmadan geri çekilmeye yol açmaktadır. Ortaya çıkan bu tablo, çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri konusunda toplumun genelinin anlayıp paylaşacağı ortak bir dil oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Dahası, bilginin yayılmasını, sorunların sağlıklı bir zeminde tartışılmasını ve farklı kesimler arasında iletişime dayalı bir bağ kurulmasını da büyük ölçüde engellemektedir.
- "Yaşam hakkı ihlali" ifadesi kamuoyunda hak temelli ve hukuki bir kategori olarak anlaşılmamaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı bu ifadeyi sadece doğrudan ölümle sonuçlanan olaylarla sınırlamamakta; çocuk işçiliği, yoksulluk, yetersiz beslenme, barınma sorunları, eğitimden mahrum kalma, istismar, şiddet, geleceksizlik, cezaevi

koşulları ve kamu görevlilerinin eylemleri ya da ihmalleri gibi konuları da bu kapsama dahil etmektedir. Bu geniş anlam yelpazesi, hak temelli uzman dili ile gündelik dil arasındaki açıklığı görünür kılmaktadır.

- Toplumsal hafıza, seçici, hiyerarşik ve medya dolaşımına bağlı biçimde işlemektedir. Kamuoyunda sıkça tekrarlanan, sembolleştirilen ve siyasal kesimler tarafından sahiplenilen vakalar güçlü biçimde hatırlanırken, aynı ölçüde ağır sonuçları olan diğer vakalar hızla unutulmaktadır. Özellikle Kürt çocuklar ve gençlere ilişkin yaşam hakkı ihlalleri, kamuoyunun geniş bir bölümünde daha sınırlı çağrışım üretmekte; daha az bilinmekte, daha az yas konusu olmakta ve kimi zaman bölgedeki yaşam ve çatışma koşullarının olağan bir sonucu olarak kanıksanmaktadır. Bu durum yalnızca bir bilgi eksikliğine değil, yaşamların eşit değerde görülmediği, bazı kayıpların daha kolay kamusal tepki ve yas üretirken bazılarının görünmezleştiği bir hafıza rejimine işaret etmektedir. Hatırlama ve unutma dinamikleri, hangi hayatların hatırlanmaya değer bulunduğunu belirleyen kamusal algı düzeni içerisinde şekillenmektedir.
- Çocuk ve gençlere ilişkin yaşam ihlalleri kamuoyunda güçlü duygusal etkiler yaratmasına rağmen, bu etkiler çoğu zaman kamusal eylem ve tepki üretememektedir. Katılımcılar çocuklara ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerinin üzüntü, öfke, korku, suçluluk ve kaygı uyandırdığını belirtmektedir. Ancak bu duygular, mevcut siyasal ve kültürel iklim içinde çoğu zaman harekete geçirici bir kuvvete dönüşmemekte; tersine çaresizlik, yılgınlık ve geri çekilme hissiyle birleşerek pasifleştirici bir etki yaratmaktadır. Böylece çocukluk, teorik olarak ortak bir etik zemin sunmasına rağmen, pratikte kutuplaşmadan bütünüyle azade bir alan haline gelememektedir. Çocuk olma hali, ihlalin ağırlığını görünür kılmakta; ancak mağdurun kimliği, olayın geçtiği yer, failin konumu ve olayın medyada nasıl çerçevelendiği, kamuoyu tepkisinin boyutunu belirlemeye devam etmektedir

- Araştırmaya katılanların neredeyse tamamı, çocuklara ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerinde adaletin tam olarak sağlandığına inanmamaktadır. Özellikle kamu görevlilerinin dahil olduğu vakalarda cezasızlık algısı çok güçlüdür. Bununla birlikte, adalet beklentisi yalnızca mahkumiyet kararıyla sınırlı değildir. Katılımcılar için adalet; gerçeğin açığa çıkması, sorumluluğun görünür hale gelmesi, mağdur yakınlarının tanınması, kamusal hafızanın kurulması ve benzer ihlallerin tekrarını engelleyecek yapısal tedbirlerin ortaya konması anlamına gelmektedir. Bu nedenle adalet, hem hukuki hem de toplumsal bir meseledir. Kamuoyunun adalet taleplerine verdiği zayıf destek ve cezasızlığın olağanlaşması, yalnızca geçmiş vakaların kapanmasına değil, gelecekteki ihlaller için de caydırıcılığın aşınmasına yol açmaktadır.
- Yaşam hakkı ihlalleri bağlamında kamuoyu oluşturabilmek için, nitelikli bilgi gerekli fakat tek başına yeterli değildir. Katılımcılar doğru ve güvenilir bilginin önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, bilgi sahibi olmanın her zaman dönüştürücü bir etki yaratmadığını vurgulamaktadır. Yoğun enformasyon akışı, gündem hızının aşırılığı, duygusal tükenme, risk algısı ve somut eylem kanallarının darlığı, bilgiyi harekete geçirici olmaktan çıkarıp duyarsızlaştırıcı hale getirebilmektedir. İnsanlar kimi zaman bilmedikleri için değil, bilmenin beraberinde getirdiği sorumlulukla ne yapacaklarını bilemedikleri için ilgisiz ve tepkisiz kalabilmektedir. Bu nedenle etkili bir iletişim stratejisi, yalnızca veri sunan ve hakikati açık eden bir yaklaşımla sınırlı kalmamalıdır. Bilginin insanın zihin ve duygu dünyasına tesir etmesini sağlayacak anlatı biçimlerine, bağ kurma imkânlarına ve düşük riskli katılım yollarına ihtiyaç vardır.
- Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, hak temelli bir iletişim stratejisinin üç temel meseleyi aynı anda gözetmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, uzman dili ile gündelik dil arasındaki mesafeyi azaltan, hukuki doğruluğunu korurken gündelik deneyime temas edebilen bir iletişim kurulmalıdır. İkinci olarak, görünürleşmeyen ihlalleri kamusal hafızaya yerleştirecek süreklilikte, tekrar eden ve farklı

mecralara yayılan bir kamuoyu oluşturma ve hatırlatma siyaseti gereklidir. Üçüncü olarak ise kamuoyu yalnızca bilgiyle değil, ilişki, duygu, tanıklık ve eylem imkânıyla muhatap alınmalıdır. Bu çerçevede suçlayıcı ve kutuplaşma mantığına yaslanan bir dil yerine, müşterekleri kurmaya çalışan, çocukların yaşamını ortak ve etik bir mesele olarak öne çıkaran, görünmez kılınan eşitsizlikleri ise açık biçimde görünür hale getiren çok katmanlı bir yaklaşım etkili görünmektedir.

- Sonuç olarak, araştırma Türkiye'de çocuklara ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerinin kamuoyunda konuşulmasının önündeki engellerin yalnızca sansür, bilgi eksikliği ya da medya-iletişim kanallarının yetersizliği olmadığını göstermektedir. Kamusal alanın kutuplaşma, güvensizlik ve seçici hafıza içinde işlemesi, bazı hayatları daha az yas tutulur, daha az hatırlanır ve bazı ihlalleri daha kolay kanıksanır hale getirmektedir. Bu nedenle yayın, savunuculuk ve iletişim stratejileri yalnızca "ne oldu?" sorusuna değil; "hak ihlalleri kimin başına geldiğinde neden farklı yankılanıyor?", "hangi dil ve ifade kalıpları kimi dışarıda bırakıyor?" ve "hangi anlatı biçimleri insanı edilgen tanıktan sorumluluk alan özneye dönüştürebilir?" sorularına da yanıt üretmek zorundadır. Hak temelli iletişimin etkisi, ancak bilgi ile duygu, görünürlük ile süreklilik, tanıklık ile eylem arasında yeni bağlar kurabildiği ölçüde genişleyebilir.

1. SİYASAL İKLİM VE DARALAN KONUŞMA ZEMİNİ

- Katılımcılar kamusal alanı çoğu zaman ortak bir tartışma zemini değil, tarafların birbirini sınıadığı, konumlandığı ve hızla yaftaladığı bir çatışma alanı olarak tarif etmektedir.
- Otosansür yalnızca hukuki yaptırım ya da devlet baskısı korkusundan değil, gündelik ilişkilerde dışlanma, yanlış anlaşılma, ilişkilerin yıpranması ve hedef gösterilme riskinden de beslenmektedir.
- Kutuplaşma yalnızca siyasal tercih farklılığı üretmemekte; insanların konuşma, dinleme, temas kurma ve birlikte düşünme kapasitesini de aşındırmaktadır.
- Bu nedenle etkili bir iletişim stratejisi ikna etmekten önce dinleme, güven tesis etme ve karşılaşma koşullarını yeniden kurmayı amaçlamalıdır.

Kutuplaşmanın gündelik hayatta aldığı biçim

Derinlemesine görüşmelerin temel bulgularından biri, Türkiye'de mevcut siyasal ve kültürel iklimin gergin, yorucu, güvensiz ve kutuplaştırıcı olarak deneyimlenmesidir. Katılımcılar içinde buldukları kamusal atmosferi sık sık bunalım, tedirginlik, öfke, yılgınlık, güvensizlik ve içe kapanma duygularıyla tarif etmektedir. Bu atmosfer, yalnızca genel siyasal tartışma ortamını değil, çocuklara ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri gibi hassas başlıkların nasıl duyulduğunu, nasıl konuşulduğunu ve hangi sınırlar içinde kamusallaşabildiğini de doğrudan belirlemektedir. Başka bir ifadeyle, mesele yalnızca "zor konular" değildir; konuşmanın kendisi zorlaşmış ve ortak tartışma zemini daralmıştır.

Katılımcıların anlatıları, kamusal alanın giderek ortak muhakeme alanı olmaktan çıkıp tarafların birbirini test ettiği bir çatışma sahasına dönüştüğünü göstermektedir. Bu zeminde konuşmak, çoğu zaman bir meseleyi anlamaya, birlikte tartışmaya ya da yeni bir ortaklık kurmaya değil, karşıdakinin hangi safta durduğunu anlamaya, onu sınıflandırmaya ve ona göre pozisyon almaya hizmet etmektedir. Böylece kamusal meseleler içerikleri üzerinden değil, ait oldukları düşünülen sembolik konular üzerinden değerlendirilmektedir. Çocuklara ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri dahi bu toplumsal kutuplaşmadan bütünüyle azade değildir, etik ve hukuki bir tartışma konusundan kolaylıkla siyasal kimlik göstergesine dönüşebilmektedir. Bir vakaya gösterilen tepki, çoğu zaman ilkesel bir tutum olarak değil, belirli bir siyasal pozisyona yakınlık ya da uzaklık işareti olarak okunmaktadır. Böylece bir çocuk veya gencin maruz kaldığı ihlal ya da bir ailenin adalet talebi kendi başına konuşulamaz hale gelmekte; olayın kendisi, önceden kurulmuş siyasal anlam haritaları içinde yeniden kodlanmaktadır.

Görüşmeler, kutuplaşmanın yalnızca seçim davranışı ya da parti aidiyeti düzeyinde işlemediğini açık biçimde göstermektedir. Daha derinde, farklı toplumsal kesimlerin birbirini ahlaki, kültürel ve hatta varoluşsal bir karşıtlık içinde algıladığı bir iklim tarif edilmektedir. Konuşma eylemi çoğu zaman anlamak için değil, karşı tarafın ne kadar "bizden" ya da ne kadar "karşıdan" olduğunu sınamak için gerçekleşmektedir. Bu nedenle insanlar, bir konu hakkında fikir belirtirken yalnızca düşüncelerini değil, aynı anda kendilerini de savunmak zorunda hissetmektedir.

Bu durum gündelik yaşamın en sıradan karşılaşmalarına kadar sızmaktadır. Aile içinde, arkadaş çevresinde, işyerinde ya da ilk kez tanışılan insanlarla kurulan ilişkilerde toplumsal ve siyasal meseleler bir tartışma konusu olmaktan çok, iletişimi ve ilişkiyi riskli hale getiren alanlara dönüşebilmektedir. Katılımcılar, özellikle toplumsal ihtilaf yaratabilecek konularda, konuşmanın hızla yaftalamaya, savunmaya çekilmeye ya da tarafını açıklama baskısına dönüştüğünü ifade etmektedir. Dolayısıyla kamusal alandaki daralma yalnızca kamu kurumlarının ya da medyanın sınırlayıcı işleyişinin ötesinde, gündelik hayatın içine yerleşmiş ilişki

kalıpları tarafından da yeniden üretilmektedir. İnsanların farklı düşününlerle karşılaşma, onları duyma ve onlarla konuşma hevesi ve kapasitesi azaldıkça, kutuplaşma daha da katılaşmakta; bu katılaşma da yeni karşılaşma ihtimallerini daha da daraltmaktadır.

Bu durumun en önemli sonucu, müşterek bir kamusal dilin aşınmasıdır. İnsanların aynı olayı görüp bütünüyle farklı gerçeklikler içinde yorumladığı, aynı kavramlarla konuşsa da aynı olguya işaret etmediği bir ortamda, hak ihlallerine dair ortak bir tepki üretmek de güçleşmektedir. Bu nedenle araştırma, kutuplaşmayı yalnızca bir siyasal tercih ayrışması olarak değil, ortak gerçeklik kurma kapasitesini aşındıran daha derin bir kamusal kriz olarak okumayı gerekli kılmaktadır.

Otosansürün toplumsal ve ilişkisel kaynakları

Araştırma bulguları, otosansürün yalnızca soruşturma ya da cezai işlem korkusundan ibaret olmadığını, aynı zamanda gündelik hayatın içindeki daha dağınık ama etkili toplumsal yaptırımlardan beslendiğini göstermektedir. Katılımcılar, aile içinde, yakın çevrede, işyerinde ve sosyal ilişkilerde yanlış anlaşılma, damgalanma, dışlanma, hedef gösterilme ya da ilişki kaybı yaşama ihtimali nedeniyle daha temkinli konuştuklarını belirtmektedir.

Buradaki baskının kaynağı devlet aygıtı kadar, toplumsal ilişkilerin kendisinin de denetleyici, daraltıcı ve cezalandırıcı hale gelmesidir. İnsanlar kimi zaman hukuki sonuçlardan değil, kendilerine yakın gördükleri çevre tarafından sakıncalı bir yere yerleştirilmekten çekinmektedir. Dolayısıyla tepkisizlik ve susma hali, hem siyasi hem toplumsal baskının birlikte ürettiği bir sonuçtur. Kamusal alanda sertleşen siyasi dil, gündelik ilişkilere sızmakta; gündelik ilişkilerde çoğalan yaftalama ve dışlama pratikleri de kamusal alandaki çekince ve korkuyu daha sıradan ve kalıcı hale getirmektedir. Böyle bir ortamda insanlar yalnızca düşüncelerinin değil, bunları ifade etmenin bedelini de hesaplamaktadırlar.

Araştırma, bu daralmanın her yerde ve her toplumsal bağlamda aynı biçimde yaşanmadığını da göstermektedir. Kentler, sosyal çevreler ve görüşme koşulları arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Bazı ortamlarda katılımcılar daha uzun, daha kavramsal, daha eleştirel ve daha açık anlatılar kurabilirken, bazı bağlamlarda daha kısa, daha ihtiyatlı, daha ana akım kalıplara yaslanan ve daha savunmacı ifadeler öne çıkmaktadır. Yerel siyasal kültür, kamusal alanın açıklığı, toplumsal temas yoğunluğu, gündelik hayatın güvenlik hissi ve o bağlamda dolaşımda olan kavramsal repertuar, insanların nasıl konuştuğunu doğrudan belirlemektedir. Aynı toplumsal mesele, farklı bağlamlarda çok farklı biçimlerde ifade bulabilmektedir.

Dolayısıyla tek tip ve her yerde aynı etkiyi üretmesi beklenen bir iletişim stratejisinin yetersiz kalacağını göstermektedir. İletişim stratejisi bakımından mesajın içeriği kadar, o mesajın hangi zeminde, hangi tonla, hangi ilişki biçimi içinden kurulacağı da önemlidir. Dinleme ve karşılaşma koşulları yerel bağlamlara göre değişebildiği için, iletişim de bağlama duyarlı olmak zorundadır. Aksi halde, bir yerde açıklık yaratan dil, başka bir yerde savunmaya, kapanmaya ya da sessizliğe neden olabilir.

Duygusal iklim: öfke, tedirginlik, yılgınlık

Kutuplaşmış siyasal iklim yalnızca düşünme ve konuşma biçimlerini değil, duyguları da dönüştürmektedir. Katılımcılar ağır hak ihlalleri ve adaletsizlikler karşısında çoğunlukla üzgün, öfkeli, kaygılı ve sarsılmış hissettiklerini belirtmektedir. Ancak bu duygular çoğu zaman harekete geçirici bir kuvvete dönüşmemekte; çaresizlik, etkisizlik ve içe kapanma hissiyle birleşmektedir. İnsanlar olan bitenin yanlış olduğunu bilseler de, bu konuda ne söyleyebileceklerini, kiminle konuşabileceklerini ve ses çıkardıklarında nasıl bir tepkiyle karşılaşacaklarını kestirememektedir.

Bu durum, duygu ile eylem arasındaki bağı zayıflatmaktadır. Öfke tepkiye, üzüntü dayanışmaya, kaygı kolektif sorumluluğa dönüşmek yerine, içe kapanmaya ve suskunluğa yol açmaktadır. Başka bir ifadeyle, duygusal yoğunluk artmakta ama bu yoğunluk kamusal bir tepkiye dönüşmemekte,

ortaya çıkan tepkiler ise çoğunlukla bireysel ya da dar bir çevre içerisinde sınırlı kalmaktadır.

Özellikle çocuklara ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri karşısında ideal koşullarda daha geniş bir toplumsal ortaklık beklenebilir. Ancak araştırma, çocukluk vurgusunun tek başına kutuplaşmayı aşmaya yetmediğini göstermektedir. Mağdurun kimliği, olayın geçtiği yer, failin konumu ve olayın medyada nasıl dolaşıma girdiği, kamuoyu tepkisinin şiddetini belirlemeye devam etmektedir. Böylece çocukluk, ortak bir etik zemin yaratma potansiyeli taşısa da, mevcut siyasal ve kültürel iklim içinde bu potansiyel çoğu zaman tam olarak açığa çıkamamaktadır.

2. AYRIMCILIK BİÇİMLERİ VE KÜRT MESELESİ

- Kürt meselesi kamusal alanda doğrudan adlandırılmamakta; varlığı çoğu zaman kabul edilse de mesele muğlak, dolaylı ve savunmacı bir dille konuşulmaktadır.
- Mesele hak ve adalet bağlamından çok güvenlik, çatışma ve "sorun yaratan alan" çerçevesi içinde ele alındığı için iletişim zemini daralmaktadır.
- Evrensel insan hakları dili kimi zaman asgari bir ortaklık sağlasa da Kürt meselesine özgü dinamikleri ve eşitsizlikleri görünmezleştirme riski de taşımaktadır.
- Buna rağmen çatışmanın sonlanması, kayıpların ortak bir insani zeminde görülmesi ve çözüm arzusunun sürmesi, önemli bir iletişim alanı sunmaktadır.

Kürt meselesinin kamusal görünürlüğünün daralması

Araştırma bulguları, Kürt meselesinin Türkiye'de kamusal olarak doğrudan adlandırılmasının, ayrıntılı biçimde konuşulmasının ve kendi siyasal-toplumsal bağlamı içinde tartışılmasının belirgin ölçüde zorlaştığını göstermektedir. Görüşmelerin önemli bir kısmında bu meselenin kendiliğinden açılmadığı, bazı görüşmelerde Kürt ifadesinin dahi hiç geçmediği, buna karşılık Kürtler özel olarak sorulduğunda ayrımcılık yaşadıklarının genel düzeyde kabul edildiği görülmektedir. Bu durum, meselenin tamamen bilinmediğini değil, kamusal dolaşımda adlandırılabilir, savunulabilir ve tartışılabilir bir başlık olma niteliğinin giderek daha da zayıfladığını göstermektedir.

ortaya çıkan tepkiler ise çoğunlukla bireysel ya da dar bir çevre içerisinde sınırlı kalmaktadır.

Burada siyasi baskıların ötesinde kamuoyu gündeminin hiyerarşik biçimde kurulması da rol oynamaktadır. Ekonomik kriz, göçmen karşıtlığı, artan muhafazakarlaşma, 15 Temmuz darbe girişimi sonrası siyasal kapanma ve genel güvensizlik hali, Kürt meselesini kamusal öncelikler sıralamasında geriye itmektedir. Bu nedenle mesele, kimi katılımcılar için hâlâ önemli bir yapısal sorun olsa da kamuoyunda bağımsız ve süreklilik taşıyan bir tartışma alanı açamamaktadır. Hatta bazı katılımcılar, bugünün ikliminde din ya da göç meselesi gibi başlıkların Kürt meselesinden daha zor konuşulduğunu belirtirken, bu değerlendirme doğrudan bir rahatlamaya değil, tartışma zemininin genel olarak aşınmasına işaret etmektedir. Bu nedenle mesele, yalnızca belirli bir konunun bastırılması değil; kamusal alanda konuşmanın daha kırılğan, daha dar ve daha savunmacı bir nitelik kazanmasıdır.

Adlandırma: muğlak, dolaylı ve savunmacı

Kürt meselesine dair en dikkat çekici bulgulardan biri, özellikle örgütlü mücadelelerle, hak savunuculuğu diliyle ya da eleştirel siyasal söz dağarcığıyla daha az temas etmiş katılımcıların, meseleyi doğrudan adlandırmak yerine muğlak ve dolaylı ifadelerle başvurmasıdır. "Doğudaki şeyler", "o bölge", "iki taraf", "orada yaşanan olaylar" gibi ifadeler, meselenin varlığını kabul etmekle onu doğrudan adlandırmaktan kaçınmak arasında şekillenen bir kamusal dil örüntüsüne işaret etmektedir. Bu muğlaklık rastlantısal değildir. Hem son on yılda siyasal dilin sertleşmesi ve kamusal tartışma alanının daralmasıyla, hem de Kürt meselesini tarihsel, siyasal ve hukuki boyutlarıyla konuşmayı mümkün kılan ortak kavramsal repertuarın aşınmasıyla bağlantılıdır.

Bu adlandırma sorununun önemli sonuçları vardır. Bir mesele adıyla anılmadığında, fail, mağdur, tarihsel arka plan, eşitsizlik biçimi ve siyasal sorumluluk ilişkileri de muğlak hale gelir. Böylece kamuoyunda olan bitene dair genel anlamda bilgi mevcut olsa da, bu bilgi ne adalet

duygusunu derinleştirecek ne de hak ihlali çerçevesini güçlendirecek kadar somutlaşmaktadır. Adlandırmanın zayıflaması yalnızca dilsel bir sorun değil; kamusal muhakemenin zayıflaması anlamına da gelmektedir. Bu nedenle Kürt meselesine dair kurulan muğlak dil, iletişimi tümüyle kesintiye uğratmayan asgari bir güvenlik mekanizması işlevi görse de, hak temelli bir kamusal konuşmanın önündeki temel engellerden birine de dönüşmektedir.

Katılımcıların anlatıları, Kürt meselesinin doğrudan konuşulmasının önündeki en güçlü engellerden birinin, bu konunun kolayca terörle ilişkilendirilmesi olduğunu göstermektedir. Meseleyi açık biçimde dile getirmenin, kişinin hızla "terörist dili kullanmakla" veya "örgüte yakın durmakla" suçlanmasına, en azından şüpheli görülmesine yol açabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle kamusal alanda tepkisiz kalma, susma, geri çekilme ya da daha güvenli görülen soyut ifade biçimlerine sığınma eğilimi ortaya çıkmaktadır.

Kriminalizasyon, yalnızca devlet söylemi ile değil, gündelik hayatın siyasileşmiş ilişkileri içinde de yeniden üretilmekte; sosyal çevrede damgalanma, işyerinde sorun yaşama, hedef gösterilme, yanlış anlaşılma ve kişisel ilişkilerin yıpranması gibi risklere yol açmaktadır. Bu nedenle Kürt meselesine dair tepkisizlik ve suskunluk, hukuki ve cezai yaptırım korkusu kadar damgalanma kaygısına da dayanmaktadır. Bunun sonucu olarak mesele kamuoyunda görünmezleşirken, bu görünmezleşmeyi mümkün kılan kaygı ve korku atmosferi de sıradanlaşmaktadır.

Evrensel insan hakları dili: imkan ve sınırlar

Katılımcılar, özellikle gerilimli başlıklarda, meseleyi etnik ve siyasal özgüllüğü içinde değil, daha evrensel bir insan hakları çerçevesinde konuşmayı tercih etmektedir. Çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerinden söz ederken "sonuçta çocuk çocuktur", "ölen insanın kimliğine bakılmaz", "hiç kimsenin hayatı bu kadar kolay harcanmamalı" gibi ifadeler, kamusal alandaki kutuplaşmayı yumuşatabilecek bir asgari müşterek zemine işaret etmektedir. Bununla birlikte, bu evrenselcilik

güçlü sınırlılıklar da taşımaktadır. Kürt çocuk ve gençlerinin yaşam hakkı ihlallerini soyut bir insani düzlemde konuşmak, bu sorunları ortaya çıkaran yapısal, bölgesel, siyasal ve tarihsel dinamikleri ve eşitsizlikleri arka plana itmektedir. Başka bir deyişle, evrensel insan hakları dili bazen iletişimi açmakta; ancak aynı zamanda Kürt olmanın, belirli bir bölgede yaşamının ve şiddete ya da cezasızlık rejimine daha fazla maruz kalmanın yarattığı farkları görünmez kılabilir. Böylece Kürt çocuk ve gençlerine yönelik ihlaller, özgül bir ayrımcılık ve yapısal eşitsizlik meselesi olmaktan çıkıp herkesin başına gelebilecek soyut bir acı örneği haline gelebilmektedir.

Çözüm arzusu ve sınırlı ortaklaşma

Kürt meselesini doğrudan hak ve adalet çerçevesinde konuşmak zor olsa da, çatışmanın sona ermesi gerektiği düşüncesi sıklıkla dile getirilmektedir. Bazı katılımcılar, siyasal kavramlardan çok empatiye, ortak kayıp duygusuna ve müşterek insanlık fikrine başvurarak, "artık kimsenin ölmemesi", "çatışmanın bitmesi" ve "ülkenin normalleşmesi" gerektiğini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, çoğu zaman hak temelli bir adalet perspektifinden değil, yorgunluk, maliyet, toplumsal huzur ve ortak gelecek gibi mefhumlardan beslenmektedir. Sorunun bu şekilde daha pragmatik bir zeminde tarif edilmesi, çözümün adalet ve eşitlikten ziyade çatışmasızlık ve sükûnet zemininde düşünülmesini beraberinde getirmektedir.

Ancak yine de tüm sınırlılıklarına rağmen bu söylem, kamuoyunda tamamen kapanmamış bir iletişim imkânına işaret etmektedir. Bu zemin, daha kapsamlı bir hak ve adalet çerçevesine açılacak asgari bir başlangıç noktası oluşturabilir. İletişim açısından önemli olan, bu sınırlı çözüm arzusunun pragmatik bir uzlaşma alanıyla sınırlı kalmamasını sağlamak; onu hak, eşitlik, adalet ve birlikte yaşam sorularına bağlamaktır.

3. "YAŞAM HAKKI İHLALI" İFADESİNİN ANLAM YELPAZESİ

- "Yaşam hakkı ihlali" ifadesi kamuoyunda yerleşik ve hukuki bir terim olarak anlaşılmamakta; katılımcıların çoğu kavramı öncelikle kendi gündelik deneyimleri içinden anlamlandırmaya çalışmaktadır.
- İfade, doğrudan ölümlle sınırlı değil; çocuk işçiliği, yoksulluk, kötü beslenme, barınma sorunu, istismar, şiddet, eğitime erişememe, geleceksizlik ve kurumsal ihmal gibi çok geniş bir alanı kapsayacak şekilde anlaşılmakta ve kullanılmaktadır.
- Kavramın hukuki çerçevesi açıklansa bile, katılımcıların zihinsel haritası büyük ölçüde değişmemekte; bu da yalnızca tanımlamanın iletişim açısından yeterli olmadığını göstermektedir.
- Buna rağmen, çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri somut olarak konuşulmaya başlandığında, "çocuk her yerde çocuktur" düşüncesi etrafında asgari bir etik ortaklık zemini de açığa çıkmaktadır.

Kavramın yarattığı belirsizlik

Araştırma, "yaşam hakkı ihlali" ifadesinin katılımcıların çoğunda yerleşik ve sabit bir anlam üretmediğini ortaya koymaktadır. Görüşmelerde bu ifadeyle karşılaşan birçok kişi, önce sorunun neyi kastettiğini netleştirme ihtiyacı duymuştur. Yaşam hakkı ihlali kavramı ve hukuki çerçevesi açıklansa bile, birçok katılımcının zihinsel haritası esasen değişmemiştir. Katılımcılar devletin yükümlülüğünü, güvenlik güçlerinin rolünü ya da koruma – önleme sorumluluğunu fikren kabul etseler de konuşmayı çoğu zaman yeniden kendi gündelik deneyim evrenlerine çekmektedir.

"Yaşam hakkı" denildiğinde yalnızca fiziksel olarak hayatta kalma mı, yoksa güvenli, sağlıklı ve onurlu bir yaşam sürme imkânı mı kastedildiği konusunda tereddüt yaşanmıştır. Dolayısıyla, ifadenin anlaşılma biçimlerinin bir ucunda doğrudan ölüm, öldürme, ağır şiddet ve devletin koruma yükümlülüğünü yerine getirmemesi sonucu ortaya çıkan geri döndürülemez kayıplar yer alırken, diğer ucunda yoksulluk, çocuk işçiliği, kötü beslenme, eğitime erişememe, barınma sorunu, istismar, sağlık hizmetlerine ulaşamama, kurumsal ihmal ve geleceksizlik gibi yapısal şiddet biçimleri bulunmaktadır.

Bu durum, bir kavram karmaşasından ziyade hak temelli uzman dili ile gündelik dil arasında belirgin anlam farkını ortaya koyması bakımından önemlidir. Sivil toplum, savunuculuk ve hukuk alanlarında nispeten açık olduğu varsayılan bir terim, kamuoyunda aynı açıklıkta karşılık bulmamaktadır. Bu durum, hak ihlallerini kamusallaştırma çabasının önündeki temel sorunlardan birine işaret eder: Kavramın doğruluğu ile kavramın duyulabilirliği aynı şey değildir. Bir ifade kamuoyunda ancak gündelik deneyime karşılık geldiği ölçüde anlam kazanır. Dolayısıyla terim hakkında bilgi sahibi olup olmamanın ötesinde, bu ifadenin kamusal alanda ne ölçüde yerleştiği ve gündelik dile ne kadar girdiği de önem kazanmaktadır.

Yaşam hakkı ihlallerine ilişkin somut vakalar

Araştırma, yaşam hakkı ihlallerine ilişkin somut vakalar konuşulmaya başlandığında, katılımcıların önemli bir kısmında asgari bir etik ortaklığın oluştuğunu göstermektedir. Katılımcılar kavramı farklı şekillerde tanımlayıp ilk anda farklı örnekler verseler de konu doğrudan çocuk ve gençlerin yaşamını yitirdiği vakalara geldiğinde birçok kişi bu ölümlerin hiçbir koşulda meşru görülemeyeceğini vurgulamaktadır. Etnik kimlik, bölge, aile, siyasal konum ya da olayın bağlamı farklılaşsa bile, "çocuk her yerde çocuktur" düşüncesi belirgin bir ortak zemin üretmektedir.

Bu ortaklık bütünüyle koşulsuz değildir. Kamusal tepki, olayın nerede gerçekleştiğine, mağdurun kimliğine ve medyada nasıl yansıtıldığına göre farklılaşmaktadır. Yine de çocukluk, yaşam hakkı ihlalleri bağlamında güçlü bir etik zemin oluşturmaktadır. Çocuk olmak, suçlama, meşrulaştırma ya da kutuplaşma reflekslerini kısmen sınırlandırabilmektedir.

Bu nedenle, yaşam hakkı ihlali ifadesinin kamuoyunda geniş ve dağınık biçimde anlaşılması bir zorluk yaratsa da, çocukluk vurgusu üzerinden kurulabilecek ortak bir etik zemin dikkate değerdir. Ancak bunu yaparken, çocukluğu soyut bir mağduriyet alanına dönüştürmemek; çocukların yaşamının neden ortak biçimde korunması gerektiğine dair kamusal bir ortaklığı yeniden kurmak gerekir.

4. HATIRLAMA(MA) VE BİLME(ME) BİÇİMLERİ

- Toplumsal hafıza ortak ve nötr bir alan olarak işlemiyor; parçalı, hiyerarşik ve kamusal görünürlüğe bağlı bir hafıza rejimi içinde şekillenmektedir.
- Hızlı gündem akışı, sürekli enformasyon ve siyasal yorgunluk, toplumsal hafıza inşasını ve hatırlama biçimlerini yapısal olarak aşındırmaktadır.
- Hatırlama biçimleri yalnızca medya etkisiyle değil, etnik kimlik, siyasal konum, yaşanılan kent, temas alanları ve gündelik deneyim tarafından da şekillenmektedir.
- Bu nedenle etkili bir iletişim stratejisi, yalnızca bilgi üretmeyi değil, görmezden gelinen hak ihlallerine ilişkin süreklilik taşıyan kamusal hafıza pratikleri kurmayı da hedeflemelidir.

Hafıza sahasının parçalı ve hiyerarşik yapısı

Araştırma, Türkiye'de çocuk ve gençlerin yaşamını yitirdiği olaylara dair toplumsal hafızanın ortak ve eşitlikçi bir alan olmadığını göstermektedir. Kamusal görünürlük ile toplumsal hafızada yer bulma arasındaki yakın ilişki nedeniyle, daha az görülen, daha az dolaşıma giren ve daha az meşru kabul edilen hak ihlalleri ana akım hafıza sahasının dışına daha kolay itilmektedir. Böylece toplumsal hafıza, yalnızca neyin yaşandığını saklayan bir kayıt alanı değil; hangi hayatların daha kolay tanınabildiğini ve hangi ölümlerin daha fazla yas ve tepki üretebildiğini belirleyen bir ayrışma alanı olarak işlemektedir.

Bu nedenle araştırma, Türkiye'yi basitçe bir "unutma toplumu" olarak tanımlamanın yetersiz kaldığını göstermektedir. Sorun yalnızca hatırlayamamak değildir; asıl mesele hangi vakaların hatırlanmaya değer bulunduğu, hangilerinin ise sınırlı mecralarda dolaşıp ana akım hafızanın dışında kaldığıdır. Unutma, bir eksiklikten ziyade güç ilişkileri, medya dolaşımı ve siyasal ayrışmalar tarafından biçimlenen seçici bir süreçtir. Bu seçicilik, özellikle çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri söz konusu olduğunda, kamusal tepkinin neden farklılaştığını anlamak bakımından belirleyici bir rol oynamaktadır.

Görüşmelerin önemli bir bölümü, güncel enformasyon rejiminin hatırlama kapasitesini ciddi biçimde aşındırdığına işaret etmektedir. Katılımcılar sık sık haber akışının aşırı hızından, gündemin birkaç gün içinde sürekli değişmesinden ve ağır hak ihlallerinin dahi kısa sürede başka başlıkların gölgesinde kalmasından söz etmektedir. Bu koşullar, özellikle çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri gibi sarsıcı olayların, duygusal düzeyde etki yaratsa bile kamuoyunda kalıcı bir iz bırakmasını zorlaştırmaktadır. Olaylar duyulmakta, kısa süre konuşulmakta, ardından yeni bir gündem içinde silikleşmektedir.

Bu durumun ortaya çıkışında, dijital bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızı kadar, siyasal yorgunluk, duygusal tükenmişlik ve yoğun uyarana maruz kalmanın yarattığı savunma mekanizmaları da rol oynamaktadır. Bazı katılımcılar çocuk ölümlerinin kendilerinde üzüntü ve öfke uyandırdığını, fakat bu vakaların etkisinin kısa süre sonra geri planda kaldığını belirtmektedir. Olayın yeri, faili ve bağlamı zamanla silikleşmekte; geriye yalnızca genel bir kayıp duygusu kalmaktadır. Bu da kamusal hafızanın genelleştirme yoluyla da zayıfladığını göstermekte, bazı durumlarda olayların birbirinden ayırt edilemez hale gelmesine ve adaletsizliğin somut biçimlerinin görünmezleşmesine yol açmaktadır.

Medya dolaşımı ve simgeselleşme

Görüşmelerde, çocuk ve gençlerin yaşamını yitirdiği olaylar sorulduğunda, en sık hatırlanan isimlerin başında Berkin Elvan ve Ali İsmail

Korkmaz gelmektedir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar Gezi'yi doğrudan bir olay kümesi olarak hatırlamakta; isimleri tek tek anmak yerine "Gezi sırasında hayatını kaybeden gençler" gibi daha genel tanımlara başvurmaktadır. Bu durum, hatırlamanın çoğu zaman bireysel vakalardan ziyade yüksek siyasal görünürlük kazanmış kamusal olaylar etrafında örgütlendiğini göstermektedir.

Bazı katılımcıların kadın cinayetleri, çocuk işçiliği, genç intiharları ya da istismar vakalarını da bu çağrışım alanına dahil etmesi, yaşam hakkı ihlallerine dair hafızanın yalnızca doğrudan kamu görevlilerinin eylem ve ihmalleri etrafında kurulmadığını göstermektedir. Fakat isim düzeyinde kalıcılık söz konusu olduğunda, tekrar edilen, görsel olarak dolaşıma giren ve politik olarak sembolleştirilen vakalar açık biçimde öne çıkmaktadır. Bu, kamusal alanda hangi olayların "tanınabilir" hale geldiğini anlamak bakımından önemlidir. Bir olayın hakikati kadar, o hakikatin hangi anlatı rejimi içinde dolaşıma girdiği de hatırlanabilirliğini belirlemektedir.

Araştırmada, Berkin Elvan, Ali İsmail Korkmaz ve Eren Bülbül gibi kamuoyunda daha geniş karşılık bulmuş isimler genel olarak görüşmeciler tarafından daha fazla hatırlanmakta ve zikredilmektedir. Buna ek olarak, Ceylan Önkol ve Uğur Kaymaz'ın isimleri Kürt görüşmeciler tarafından daha çok anılmaktadır. Bazı durumlarda ise, çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri konusunda yalnızca "zırhlı araç altında kalan çocuklar" gibi bir çerçeve kurulmaktadır. Bir olayın veya vakanın kolektif hafızada yer etmesinde olayın kendisinin niteliği kadar olaya eşlik eden kamuoyu yaratma ve anma mekanizmaları da belirleyici olmaktadır. Kamuoyunda ve toplumsal hafızada kalıcılık, simgesel tekrar düzeniyle sağlanmakta, bir olayın yıldan yıla yeniden dolaşıma sokulması, onu bireysel hatırlama halinden çıkarıp kolektif hafızanın kalıcı bir parçası haline getirmektedir.

Hafızanın coğrafyası

Araştırma, hafızanın yaşanılan yer ve toplumsal temas yoğunluğuyla biçimlendiğini göstermektedir. Örneğin, aynı kent içinde bile farklı mahalleler, farklı hafıza çerçeveleri üretebilmektedir. Mersin örneğinde,

Kürt mahallelerinde yaşayan katılımcılar hak ihlallerini daha çok Kürt meselesi ekseninde hatırlarken, kentin batısında yaşayan görüşmeciler aynı alanı daha çok Gezi olayları ve Türkiye genelindeki siyasi protestolar üzerinden düşünmektedir. Bu fark, coğrafyanın yalnızca fiziksel bir yer olmanın ötesinde kamusal olayları farklı şekillerde algılamaya yol açan toplumsal bir filtre işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Hatırlamanın dereceleri

Görüşmeler, hafızanın yalnızca 'hatırlamak' ve 'unutmak' gibi iki ayrı kipten ibaret olmadığını, daha katmanlı biçimlerde işlediğini göstermektedir. Bazı görüşmeciler bir olayı ayrıntısıyla hatırlayıp mağdurun ismini unutmakta; bazıları ismi tanıyıp olayın nasıl gerçekleştiğini çıkaramamakta; bazıları bir aşinalık hissinden, bazıları ise silik bir bellek izinden bahsetmektedir.

Bazı görüşmeciler ise hatırlamadıklarını doğrudan ifade etmekte, hatta yoğun olay akışı nedeniyle artık hangi ismi akılda tutacağını bilemediğini söylemektedir. Bu tür ifadeler, yalnızca kişisel unutkanlığa değil, ağır hak ihlallerinin sıradanlaşmaya başladığı bir ortama işaret etmektedir. Görmezden gelme veya hatırlayamama, kimi zaman duygusal yorgunluğun, kimi zaman siyasal gündemden uzak durma arzusunun, kimi zaman da yeni çatışmalardan kaçınma isteğinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bilmemeyi tercih etme ve duyarsızlaşma

Bilgi sahibi olmamayı tercih etme, bilinçli ya da yarı bilinçli bir savunma mekanizması olarak işlemektedir. Bazı katılımcılar, bir haksızlığın tüm boyutlarını bilmenin kişiyi ahlaki olarak sorumluluk almaya zorladığını; buna karşılık eyleme geçme olanakları kısıtlı, risk algısı yüksek ve etkisizlik duygusu baskın olduğunda, insanların bilmemeyi tercih etme konumuna çekildiğini ifade etmektedir.

Bilmemeyi tercih etme hali, mevcut siyasal ve kültürel iklimin yarattığı sıkışmayla doğrudan ilişkilidir. İnsanlar bir mesele hakkında daha fazla şey

öğrendiklerinde, yalnızca yeni bilgi edinmiş olmamakta; aynı zamanda o bilgiyle ne yapacakları sorusuyla da yüzleşmektedir. Tepki göstermenin riskli, etkisiz ya da yorucu görüldüğü koşullarda, görmezden gelmek duygusal açıdan daha tercih edilebilir bir seçenek haline gelebilmektedir.

Buna paralel ikinci önemli eğilim ise yoğun enformasyon akışının yarattığı duyarsızlaşmadır. Katılımcılar, sürekli yeni bir hak ihlali haberiyle karşılaşmanın, kimi zaman insanları harekete geçirmekten çok atıl bıraktığını ve olağanüstü olanı sıradanlaştırdığını vurgulamaktadır. Her gün yeni bir şiddet, ihmal ya da ölüm haberiyle karşılaşmak, duyarsızlaşmayı ve tepkisizleşmeyi besleyebilmektedir. Böylece bilgi artışı, beklenenin tersine, kamusal duyarlılığı güçlendirmek yerine köreltebilmektedir. Bu da bilginin nasıl, hangi sıklıkla ve ne tür bir bağlamda sunulduğunun en az içeriği kadar önemli olduğunu göstermektedir.

5. ADALET, CEZASIZLIK VE BİLGİYLE KURULAN İLİŞKİ

- Katılımcılar adaleti yalnızca failin ceza almasıyla sınırlı görmüyor; gerçeğin açığa çıkarılması, sorumluluğun görünür kılınması, mağdurların tanınması ve benzer ihlallerin tekrarını önleyecek güvencelerin oluşturulması olarak düşünüyor.
- Cezasızlık algısı özellikle kamu görevlilerinin dahil olduğu vakalarda çok güçlü; bu algı münferit birkaç örnekten değil, yapısal bir işleyiş hissinden beslenmektedir.
- Bilgi gerekli görülüyor ama tek başına dönüştürücü sayılmıyor; bilgi, ilişki ve eylem yoluyla desteklenmediğinde duyarsızlaştırıcı, hatta normalleştirici etki yaratabiliyor.
- Bu nedenle, etkili bir iletişim stratejisi, görünürlük üretmekle yetinmemeli; görünürlüğü adalet duygusuna, takip pratiğine ve düşük riskli katılım imkânlarına çevirebilmelidir.

Adaletin sağlandığına dair inancın zayıflığı

Çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlalleri söz konusu olduğunda, adaletin sağlandığına dair inanç son derece zayıftır. Katılımcılar farklı siyasal pozisyonlardan geliyor olsalar da, özellikle yaşam hakkı ihlalleri gibi geri döndürülemez sonuçlar doğuran olaylarda, hukuki mekanizmaların etkili, şeffaf ve tatmin edici biçimde işlemediği konusunda büyük ölçüde ortaklaşmaktadır. Bu ortaklık, tek tek vakalara ilişkin değerlendirmelerin ötesine geçen daha geniş bir adalet sorununa işaret etmektedir. Yargısal mekanizmaların, genel itibarıyla toplumsal adalet beklentisini karşılayacak bir güven üretmediği ifade edilmektedir.

Bu güvensizlik, yaşam hakkı ihlallerinin telafisinin imkânsız oluşuyla da yakından ilişkilidir. Katılımcılar açısından, bir çocuğun ya da gencin yaşamını yitirdiği bir durumda adaletin tam anlamıyla tesis edilebileceğine dair inanç zaten sınırlıdır. Adaletsizlik algısı, yalnızca mahkeme kararlarından değil, işleyişin bütününe duyulan güvensizlikten beslenmektedir. Dolayısıyla katılımcıların adalet anlayışı, failin ceza almasıyla sınırlı bir hukuki çerçeveye indirgenmemektedir. Araştırma bulguları, adaletin; gerçeğin açığa çıkması, sorumluluğun hem bireysel hem de kurumsal düzeyde tanınması, mağdur yakınlarının ve kamuoyunun tatmin edici bir yanıt alması ve benzer ihlallerin tekrarını engelleyecek yapısal tedbirlerin alınması gibi unsurlarla birlikte düşünüldüğünü göstermektedir. Dolayısıyla yaşam hakkı ihlallerinde, cezanın ağırlığı kadar sürecin toplumsal anlamı da önem taşımakta; hukuki süreçlerin sonuçları kadar nasıl işlediği de belirleyici olmaktadır. Şeffaflıktan uzak, uzayan ve kamuoyunu dışarıda bırakan yargılamalar, kimi zaman faillere ceza verilse bile, adalet duygusunu tesis etmeye yetmemektedir.

Bu durum, adaletin ölçülebilir ve ölçülemez boyutlarının birlikte düşünüldüğünü de gösterir. Ölçülebilir olan, soruşturmanın açılması, failin yargılanması ve yaptırım uygulanmasıdır. Ölçülmesi daha zor olan ise, olayın kamuoyunda nasıl tanındığı, mağdur yakınlarının ne ölçüde muhatap alındığı ve toplumda bu tür ihlallerin bir daha yaşanmayacağına dair güvenin tesis edilip edilmediğidir. Araştırmanın işaret ettiği adalet talebi, tam da bu iki alanın birlikte işlemesine yöneliktir.

Cezasızlık algısı

Araştırmada en sık gündeme gelen konulardan biri de cezasızlıktır. Katılımcılar, özellikle kamu görevlilerinin, güvenlik güçlerinin ya da kamu otoritesinin doğrudan veya dolaylı biçimde dahil olduğu olaylarda, soruşturmaların etkili biçimde yürütülmediğine, sorumluluğun daraltıldığına, cezaların hafifletildiğine ya da dosyaların zamanla kamuoyu gündeminden çıkarıldığına inanmaktadır. Bu kanaat, birkaç istisnai olaydan değil, süreklilik kazanmış bir örüntü hissinden beslenmektedir. Bu nedenle, cezasızlık, münferit bir aksaklık değil, yapısal bir işleyiş biçimi olarak görülmektedir.

Katılımcıların anlatılarında cezasızlık, yalnızca failin korunması anlamına gelmemektedir. Aynı zamanda gerçeğin bulanıklaştırılması, olayın bağlamının daraltılması, fiilin bireysel bir hataya indirgenmesi ve kurumsal sorumluluğun görünmez kılınması gibi süreçlerle de ilişkilendirilmektedir. Özellikle kamu görevlilerinin dahil olduğu olaylarda, olayın üstünün örtüleceğine dair yaygın inanç, hukuki alana duyulan güveni zayıflatmaktadır.

Bu durumun önemli bir toplumsal etkisi bulunmaktadır. İnsanlar adaletin sağlanmayacağına baştan inandıklarında, hukuki süreçlere yönelik ilgileri ve dikkatleri azalmaktadır. Cezasızlık, yalnızca yargısal bir sonuç doğurmamakta; aynı zamanda toplumsal tepki verme ve harekete geçme kapasitesini sınırlayan bir kabule dönüşmektedir. Adaletin tesis edilemeyeceği düşüncesi yaygınlaştıkça, adalet talebi etrafında mücadele etme motivasyonu da zayıflamakta; bu da cezasızlık rejiminin devam etmesini kolaylaştırmaktadır.

Kamuoyu baskısının gerekliliği ve sınırları

Katılımcıların önemli bir bölümü, hukuki süreçlerin kendiliğinden etkili biçimde işleyeceğine güvenmemekte; belirli dosyalarda fark yaratabilecek asıl unsurun kamuoyu baskısı, medya görünürlüğü ve sivil toplumun ısrarlı takibi olduğunu düşünmektedir. Bu değerlendirme, adalet arayışının yalnızca mahkeme salonlarında değil, kamusal alanda da yürütülmesi gerektiğini göstermektedir. Bir vakanın kamuoyunda görünür kalması, unutturulmaması, dikkat çekmeye devam etmesi ve farklı mecralarda izlenmesi, katılımcılar tarafından adalet ihtimalini güçlendiren etkenler arasında görülmektedir.

Bununla birlikte, bu kanaat böyle bir baskının kolayca üretilebildiği anlamına gelmemektedir. Araştırma bulguları, tam tersine, güçlü ve süreklilik taşıyan bir toplumsal tepkinin son derece zor oluştuğunu göstermektedir. Kutuplaşma, duyarsızlaşma, gündemin aşırı hızı ve insanların kendilerini etkisiz hissetmesi, adaletsizlik karşısında ortaya çıkan tepki ve öfkenin ortak bir talebe dönüşmesini engellemektedir. Bu

nedenle, kamuoyu baskısı fikren önemli görölse de, pratikte kırılğan ve dağınık kalmakta; çođu zaman etkin bir toplumsal güce dönüšememektedir.

Araştırmanın gösterdiği gibi, insanlar çoğu zaman adaletsizlikleri işaret edebilmekte; fakat bu adaletsizliklere karşı nasıl ve hangi araçlarla tepki verebileceklerini ve verdikleri tepkinin bir etkisi olup olmayacağını kestirememektedir. Adaletsizlik duygusunun yaygın olması, adalet için süreklilik taşıyan bir toplumsal talebin de yaygın olduğu anlamına gelmemektedir. Bu durum, adalet arayışlarının toplumsallaşmasının önündeki temel sorunlardan birini oluşturmaktadır.

6. KAMUSALLAŞTIRMA VE İLETİŞİM STRATEJİSİ İÇİN ÇERÇEVE

- Etkili iletişim, tek seferlik bir kampanya mantığıyla değil; hızlı dolaşıma girebilen içeriklerle uzun soluklu izleme ve hafıza oluşturma araçlarını bir araya getiren çift katmanlı bir yapıyla kurulmalıdır.
- Sosyal medya bugün başat mecra olsa da tek başına yeterli değildir; dijital görünürlük, dosya takibi, tekrar, kültürel üretim ve yüz yüze kamusal alanlarla birleŐmediğinde hızla sönümlenmektedir.
- Umut üretmeyen, sorumluluğu paylaşılabilir hale getirmeyen ve somut katılım yolu göstermeyen iletişim biçimleri, bilgi verse bile içe kapanmayı, etkisizlik hissini ve duyarsızlaşmayı derinleŐtirebilir.
- Bu nedenle, iletişim stratejisi yalnızca içerik üretimi değil; hak savunucuları, bağımsız medya, kültür-sanat alanı, yerel ağlar ve farklı toplumsal çevreler arasında sürdürülebilir ve ortak bir kamusal zemin kurma meselesidir.

1. İletişimin niteliği ve ortak zemin eksikliği

Araştırmanın bütünü ele alındığında, çocuk ve gençlere yönelik yaşam hakkı ihlallerine ilişkin etkili bir iletişim stratejisinin üç temel soruya yanıt üretmek zorunda olduğu görülmektedir: İnsanlar bu meseleyi hangi dil ve ifade biçimleri içinde duyabilir? Bu dil ve ifade biçimleri hangi mecralarda ve ne sıklıkla kamusal dolaşıma girebilir? Bu temas, insanlarda öfke ya da kaygının ötesine geçerek nasıl bir tepki verme ve eyleme geçme isteği yaratabilir? Araştırma bulguları, iletişim alanında yaşanan mevcut sorunların, doğru mesajın bulunamamasından çok, müşterek zemin,

güven, süreklilik, duyulabilirlik ve algılanabilirlik eksikliğinden kaynaklandığını göstermektedir.

Çocuk ve gençlere yönelik ağır ihlallerin yaşandığı, fakat bu ihlallerin kamuoyunda yeterli tepkiye yol açmadığı bir ortamda iletişim, her şeyden önce bir ilişki kurma ve bu ilişkiyi sürdürülebilir hale getirmektir. İnsanlar çoğu zaman içeriğin doğruluğundan önce, o içeriğin kendilerini hangi siyasal konuma yerleştireceğiyle ilgilenmektedir. Bu durum, iletişim stratejisinin yalnızca bilgi iletmeyi değil, aynı zamanda bilginin duyulabileceği ve algılanabileceği bir zemin kurmayı da hedeflemesi gerektiğini göstermektedir. Bu çerçevede iletişim stratejisi, kamuoyunun aktarılan bilgiyle tehdit hissetmeden ve mevcut saflaşma içinde taraf olma zorunluluğu duymadan ilişki kurabileceği koşulları tesis etmeyi de amaçlamalıdır.

2. İletişim mecraları ve sosyal medya

Araştırma, ana akım medyanın sınırları karşısında sosyal medyanın başlıca iletişim alanlarından biri haline geldiğini göstermektedir. Katılımcılar, ana akım medyanın mülkiyet yapısı, sansür mekanizmaları, editoryal yönelimleri ve güven kaybı nedeniyle, eleştirel bilgiye erişim bakımından sosyal medyayı daha işlevsel bir kanal olarak görmektedir. Özellikle görmezden gelinen vakalar, ana akım medyanın filtresini aşarak çoğu zaman sosyal medya üzerinden görünürlük kazanmaktadır. Bu nedenle sosyal medya, hak ihlallerine dair sınırlı da olsa bir iletişim ve etkileşim alanı açması, ayrıca görünürlüğü artırması bakımından vazgeçilmezdir.

Bununla birlikte, araştırma sosyal medyanın ciddi sınırlılıklar da taşıdığını ortaya koymaktadır. Hız, yüzeysellik, gündemin sürekli değişmesi, linç kültürü, korku ve kendini ifade etmekten çekinme, burada üretilen içeriğin kalıcı etki yaratmasını güçleştirmektedir. Diğer yandan, sosyal medya çoğu zaman benzer düşüncelere sahip kişilerin birbiriyle etkileşime girdiği bir alan olarak kalmakta; daha geniş kamuoyuna temas etme kapasitesi sınırlı olmaktadır. Bu nedenle, sosyal medya iletişim açısından önemli bir araç olsa da, kamuoyunu harekete geçirmek için dijital ve fiziksel alanları birlikte içeren daha geniş bir mecra ekolojisine ihtiyaç vardır.

3. İletişimin iki düzlemi: hızlı içerik ile uzun soluklu takip

Araştırma bulguları, etkili bir iletişim stratejisinin iki düzlemde eşzamanlı olarak işlemesi gerektiğini göstermektedir. İlk düzlemde, kısa dikkat süresine hitap eden; hızlı, kısa, ve kolayca dolaşıma girebilen içerikler öne çıkmaktadır: kısa videolar, açıklayıcı görseller, soru-cevap dizileri, kısa tanıklıklar, gündemle bağlantı kuran sosyal medya serileri gibi. Bu içeriklerin amacı kapsamlı bir açıklama sunmak değil; olayları görünür kılmak ve kamuoyunun ilgisini çekmektir.

İkinci düzlemde ise olayın izini sürmeyi, adalet meselesini görünür tutmayı ve vakaya dair gelişmeleri zaman içinde güncellemeyi amaçlayan daha uzun soluklu ve açıklayıcı içerikler bulunmaktadır: vaka zaman çizelgeleri, dosya mantığıyla ilerleyen mikro siteler, düzenli bültenler, podcast serileri, yıl dönümü hatırlatmaları, arşiv sayfaları gibi. İlk düzlem olmadan geniş kamuoyuna ulaşmak zorlaşır; ikinci düzlem olmadan ise görünürlüğün ve gündemde kalmanın sürekliliği sağlanamaz. Bu nedenle etkili kamusallaştırma biçimleri, hız ile sürekliliği birbirine alternatif iki unsur olarak değil, birbirini tamamlayan iki stratejik hat olarak ele almak zorundadır.

4. Dil ve ifade biçimleri: sorumluluğu görünür kılma ve iletişimi sürdürme

Araştırma, suçlayıcı, kutuplaştırıcı ve saflaşmaları yeniden üreten söylemlerin çok hızlı biçimde savunma reflekslerini harekete geçirdiğini göstermektedir. Bu bulgu, sorumluluğun bulanıklaştırılması ya da devlet yükümlülüklerinin geri plana itilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Tersine, yapısal eşitsizlikleri, kurumsal sorumluluğu ve cezasızlık rejimini görünür kılmak iletişim stratejisinin temel unsurları arasındadır. Ancak bunu yaparken iletişim imkânını ortadan kaldırmayan; hak temelli fakat didaktikleşmeyen, açık fakat sloganlaşmayan, hukuki fakat aşırı teknikleşmeyen bir dile ihtiyaç vardır.

Bu ihtiyaç, uzman dili ile gündelik dil arasındaki mesafeyi azaltma gerekliliğiyle de ilişkilidir. İnsan hakları alanında yerleşik kabul edilen ve sık

kullanılan pek çok ifade, kamuoyunda aynı ölçüde anlaşılır bir karşılık bulmamaktadır. Bu nedenle iletişim, bir yandan hukuki açıdan doğru terimlere dayanmalı, öte yandan gündelik hayatın diliyle ilişki kurabilmelidir.

5. Ortak bir zemin olarak çocukların güvenliği ve devletin koruma yükümlülüğü

Araştırmanın gösterdiği önemli imkânlardan biri, çocuk kategorisinin farklı siyasal çevreler arasında sınırlı da olsa ortak bir etik zemin yaratabilmesidir. Çocukların güvenliği ile yaşam kaybının telafi edilemezliği, kamuoyunda daha geniş bir iletişim ve hitap alanı açabilecek çerçeveler arasında yer almaktadır.

Ancak bu çocukluk vurgusu, yapısal ve toplumsal adaletsizlikleri göz ardı eden soyut ve bağlamsız bir insan hakları çerçevesi içinde değil,, bu adaletsizlikleri görünür kılan bir iletişim yaklaşımıyla yapılmalıdır. Bu nedenle, çocuk olma halinin yarattığı ortak etik zemin ile çocuklar arasındaki eşitsizlikler birlikte düşünülmelidir. Çocukların yaşamını ortak bir değer olarak öne çıkarırken, bazı çocuklara yönelik hak ihlallerinin neden daha az kamusal tepki ürettiğini de görünür kılmak gerekir.

6. Umut, etki ve katılım: eylem geçme ve iletişimin sınırı

Araştırma boyunca öfke, keder ve kaygı güçlü duygular olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, katılımcıların önemli bir kısmı artık yalnızca umutsuzluk ve çaresizlik duygusunu derinleştiren içeriklerden uzaklaştığını belirtmektedir. Bu nedenle umut taşımayan iletişim biçimleri, çoğu zaman görünürlük sağlasa bile siyasal ve toplumsal karşılık yaratmamaktadır.

Burada kastedilen umut, gerçeklikten kopuk bir iyimserlik değildir. Adaletsizliği görünür kılarken aynı anda sınırlı ama somut eylem yolları da gösterebilen bir çerçevedir. Vaka ve dosya takibi yapmak, belirli içerikleri dolaşıma sokmak, çevrimiçi toplantılara katılmak, yerel bir etkinliğe gitmek, bir anlatının yaygınlaşmasına katkı sunmak ya da bir yıl dönümü hatırlatmasını paylaşmak gibi düşük riskli katılım imkânları, etkisizlik

hissinin kısmen aşılmasına yardımcı olabilir. Bu yüzden etkili iletişim, her içeriği bir sonraki adıma bağlayan kademeli bir kurguya sahip olmalıdır. Kamuoyuna yalnızca ne olduğunu göstermek değil, bu konuda ne yapabileceklerini ve bunu nasıl yapabileceklerini de işaret etmek gerekir.

7. Biçim ve anlatı: veri ile hikaye

Veri ve olguya dayalı içeriklerin, hikaye-anlatıcılığı, belgesel ve benzeri formatlarla aktarılması, bilginin daha algılanabilir ve etkili biçimde iletilmesinin başlıca yollarından biridir. İnsanlar çoğu zaman bir olay ile veriler ve hukuki terimlerden çok; sahneler, karakterler, sesler, yüzler ve tanıklıklar üzerinden bağ kurmaktadır. Bu nedenle belgesel biçimindeki kısa içerikler, animasyonlar, görsel hikaye anlatımı, podcast serileri, kısa video dizileri, kültürel iş birlikleri ve kişisel tanıklık taşıyan hibrit formatlar daha geniş etki yaratma potansiyeline sahiptir.

Burada belirleyici olan, mağduriyeti estetize etmek ya da duygusallığı sömürmek değildir. Asıl mesele, olguların insanlar tarafından algılanabilir hale gelmesini sağlamaktır. Veriler, kamuoyunda duygusal ve toplumsal bir karşılık yaratma bakımından çoğu zaman sınırlı kalabilmektedir. Oysa veriyle beslenen hikaye anlatıcılığı, doğru bilgi aktarma, kamuoyunda gündem oluşturma ve insanları harekete geçirme bakımından daha etkili olabilir. Bu nedenle iletişim stratejisi yalnızca klasik rapor formatlarına yaslanmamalı; veriyi duygudan, hukuku gündelik hayattan, hakikati anlatıdan ayırmayan ifade biçimlerinden de istifade etmelidir.

8. Dijitalin ötesi: fiziksel kamusal

Araştırma, yüz yüze ve fiziksel kamusal alanların önemini koruduğunu da göstermektedir. Hak savunucuları, görünürlüğün yalnızca dijital mecralarda değil; sokakta, kurum önlerinde, dayanışma mekanlarında, kültürel etkinliklerde ve ortak fiziksel karşılaşmalarda da kurulduğunu vurgulamaktadır. Bazı meseleler ancak bedensel görünürlük ve yüz yüze kamusal karşılaşmalarla daha geniş bir yankı uyandırabilmektedir. Bununla birlikte, mevcut siyasal iklimde herkesin kamusal alanda aynı ölçüde açık ve görünür şekilde yer alamadığı da görülmektedir.

hissinin kısmen aşılmasına yardımcı olabilir. Bu yüzden etkili iletişim, her içeriği bir sonraki adıma bağlayan kademeli bir kurguya sahip olmalıdır. Kamuoyuna yalnızca ne olduğunu göstermek değil, bu konuda ne yapabileceklerini ve bunu nasıl yapabileceklerini de işaret etmek gerekir.

7. Biçim ve anlatı: veri ile hikaye

Veri ve olguya dayalı içeriklerin, hikaye-anlatıcılığı, belgesel ve benzeri formatlarla aktarılması, bilginin daha algılanabilir ve etkili biçimde iletilmesinin başlıca yollarından biridir. İnsanlar çoğu zaman bir olay ile veriler ve hukuki terimlerden çok; sahneler, karakterler, sesler, yüzler ve tanıklıklar üzerinden bağ kurmaktadır. Bu nedenle belgesel biçimindeki kısa içerikler, animasyonlar, görsel hikaye anlatımı, podcast serileri, kısa video dizileri, kültürel iş birlikleri ve kişisel tanıklık taşıyan hibrit formatlar daha geniş etki yaratma potansiyeline sahiptir.

Burada belirleyici olan, mağduriyeti estetize etmek ya da duygusallığı sömürmek değildir. Asıl mesele, olguların insanlar tarafından algılanabilir hale gelmesini sağlamaktır. Veriler, kamuoyunda duygusal ve toplumsal bir karşılık yaratma bakımından çoğu zaman sınırlı kalabilmektedir. Oysa veriyle beslenen hikaye anlatıcılığı, doğru bilgi aktarma, kamuoyunda gündem oluşturma ve insanları harekete geçirme bakımından daha etkili olabilir. Bu nedenle iletişim stratejisi yalnızca klasik rapor formatlarına yaslanmamalı; veriyi duygudan, hukuku gündelik hayattan, hakikati anlatıdan ayırmayan ifade biçimlerinden de istifade etmelidir.

8. Dijitalin ötesi: fiziksel kamusal

Araştırma, yüz yüze ve fiziksel kamusal alanların önemini koruduğunu da göstermektedir. Hak savunucuları, görünürlüğün yalnızca dijital mecralarda değil; sokakta, kurum önlerinde, dayanışma mekanlarında, kültürel etkinliklerde ve ortak fiziksel karşılaşmalarda da kurulduğunu vurgulamaktadır. Bazı meseleler ancak bedensel görünürlük ve yüz yüze kamusal karşılaşmalarla daha geniş bir yankı uyandırabilmektedir. Bununla birlikte, mevcut siyasal iklimde herkesin kamusal alanda aynı ölçüde açık ve görünür şekilde yer alamadığı da görülmektedir.

Bu nedenle iletişim stratejisinin, farklı katılım biçimleri ve alanlarını gözeterek çok katmanlı bir yapı kurması gerekir. En düşük riskli çevrimiçi katılım yolları, orta ölçekli öğrenme ve tartışma alanları, daha görünür kolektif eylem biçimleri ve kültürel karşılaşmalar aynı çerçeve içinde birlikte düşünülmelidir. Herkesin aynı ölçüde sorumluluk alması ve görünür olması beklenmemelidir. Aksi halde tepki verme ve eyleme geçme çağrısı gerçekçi olmaktan çıkabilir; etkisizlik, çaresizlik ve kaygı hislerini büyütebilir. Bu nedenle iletişim stratejisi, yüksek bedelli angajman biçimleri yerine, birbirine bağlanan ve yoğunluğu kademeli olarak artan katılım, tepki verme ve eyleme geçme imkânları tasarlamalıdır.

9. İletişim stratejisi ve örgütlenme

İletişim stratejisinin kendisinin de bir örgütlenme biçimi olarak düşünülmelidir. Hak savunucuları, kültür-sanat aktörleri, bağımsız medya platformları, yerel girişimler, araştırmacılar ve farklı toplumsal çevreler arasında sürdürülebilir temas ağları kurmak son derece önemlidir.

Bu nedenle iletişim, yalnızca içerik üretimiyle sınırlı kalmamalı; hangi aktörlerin birbiriyle temas kuracağı, hangi mecraların birbirini besleyeceği, ve hangi kültürel üretimlerin hak temelli bilgiyle ilişkilendirileceği gibi soruları da kapsamalıdır. Özellikle yaşam hakkı ihlalleri söz konusu olduğunda, kamuoyunda yankı uyandırma ve harekete geçirme kapasitesi, içerik sayısından çok tekrar gücüne, ilişki ve etkileşim yoğunluğuna ve güven üretme kapasitesine bağlıdır. Dolayısıyla iletişim stratejisi, yalnızca bir yayın ve içerik üretme faaliyeti değil; adalet ve hakikat arayışlarına imkân tanıyan müşterek bir zemin ve altyapı kurma meselesi olarak ele alınmalıdır.